

Anonymizované znění

Překlad

C-405/21 - 1

Věc C-405/21

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

30. června 2021

Předkládající soud:

Višje sodišče v Mariboru (Slovinsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

8. června 2021

Navrhovatelka:

FV

Odpůrkyně:

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

REPUBLIKA SLOVINSKO

VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU (odvolací soud v Mariboru, Slovinsko)

Usnesení

Višje sodišče v Mariboru (odvolací soud v Mariboru) (*omissis*),

v občanskoprávním řízení zahájeném navrhovatelkou: FV, (*omissis*), Koper, (*omissis*), proti odpůrkyni: NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d., (*omissis*), Maribor, (*omissis*),

a jehož cílem je určit neplatnost smlouvy o úvěru a souvisejícího notářského zápisu, jakož i zaplacení částky 9 361,44 eura a prohlášení neplatnosti zápisu zástavního práva a následné zrušení neplatného zápisu a obnovení předchozích zápisů v katastru nemovitostí (hodnota sporu 89 567,83 eura),

při rozhodování o **odvolání podaném navrhovatelkou** proti rozsudku Okrožno sodišče v Mariboru (okresní soud v Mariboru) (*omissis*) ze dne 4. srpna 2020,

na zasedání dne **8. června 2021**

STANOVIL

následující:

I. Soudnímu dvoru Evropské unie se předkládá žádost o rozhodnutí o následující předběžné otázce:

„Musí být čl. 3 odst. 1 ve spojení s články 8 a 8a směrnice Rady 93/13/EHS vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátním ustanovením, která kvalifikují dvě podmínky ‚pochvilnosti‘ a ‚významné nerovnováhy‘ jako alternativy (odlišné, autonomní a vzájemně nezávislé podmínky), takže pro účely rozhodnutí o zneužívající povaze smluvního ujednání postačuje existence rozhodujících skutečností, které lze přičíst pouze jedné z výše uvedených podmínek?“

II. Toto řízení se přerušuje do doby rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie.

ODŮVODNĚNÍ

- 1 Předkládající soud projednává odvolání podané navrhovatelkou proti rozsudku soudu prvního stupně, kterým tento soud zamítl všechny návrhy navrhovatelky znějící na stanovení neplatnosti notářského zápisu (*omissis*) ze dne 19. září 2007 a smlouvy o úvěru (*omissis*) ze dne 19. září 2007, stanovení neplatnosti zápisu zástavního práva, které zajišťuje pohledávku vyplývající z uvedené smlouvy o hypotečním úvěru (*omissis*), jakož i prohlášení o neexistenci povinnosti zaplatit částku 9 361,44 eura a náklady řízení. Částku nákladů řízení ve výši 11 039,06 eura je navrhovatelka povinna zaplatit odpůrkyní, neboť v zahájeném řízení neměla úspěch.
- 2 Mezi navrhovatelkou (která po uzavření smlouvy o úvěru zemřela dne 31. července 2013, avšak splácení úvěru převzala na základě smlouvy o převzetí dluhu ze dne 21. července 2014 současná navrhovatelka, její dcera) a bankou, která je odpůrkyní, byla dne 19. září 2007 uzavřena smlouva o úvěru. Touto smlouvou bylo dohodnuto, že dlužnice obdrží 149 220,00 CHF se splatností 240 měsíců, tedy až do 31. září 2027. Měsíční splátka činí 1 001,76 CHF a běžné splácení půjčky je zajištěno trvalým převodem na zúčtovací účet dlužnice, na který obdržela finanční prostředky v eurech. Smlouva neobsahuje konkrétní dohodu o směnném kurzu. Dne 9. dubna 2018 podala navrhovatelka žalobu, kterou opírala o změny směnných poměrů nebo směnného kurzu mezi eury a CHF, které ovlivnily výši dluhu dlužnice v takovém rozsahu, že ke dni 10. února 2018 stále činil 72 597,53 eura, přestože ke dni splatnosti první měsíční splátky činila celková výše úvěru 89 567,83 eura.

- 3 Navrhovatelka podala proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolání založené na několika bodech, na které odpůrkyně odpověděla. V části jejího opravného prostředku, která je relevantní pro odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a která je v rámci opravného prostředku nadepsána „*Obsah obecného posouzení podle čl. 3 odst. 1 směrnice, podmínka týkající se poctivosti a významné nerovnováhy*“, navrhovatelka vznáší otázky nebo tvrzení týkající se výkladu směrnice Rady 93/13/EHS (dále jen „směrnice“) nebo vzájemných vztahů mezi podmínkami existence zneužívajícího smluvního ujednání ve smyslu čl. 3 odst. 1 a ustanoveními vnitrostátního práva.
- 4 Višje sodišče v Mariboru (odvolací soud v Mariboru), který jako soud druhého stupně odvolání projednává, stanovil, že základní otázkou pro vyřešení sporu je, zda je výklad vnitrostátního práva v souladu se zněním a účelem směrnice (unijním právem), a v důsledku toho se podle čl. 113.a prvního a třetího pododstavce Zakon o sodiščih (zákon o soudech) a článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie rozhodl přerušit řízení a podat k Soudnímu dvoru Evropské unie (SDEU) žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Unijní právo

- 5 Bod 12 odůvodnění směrnice stanoví následující: „*vzhledem k tomu, že však za daného stavu věcí vnitrostátní právní předpisy umožňují, aby se uvažovalo pouze o částečné harmonizaci; že zejména tato směrnice se vztahuje pouze na smluvní ujednání, která nebyla sjednána individuálně; že členským státům by měla být ponechána možnost, aby s náležitým ohledem na Smlouvu zajistily spotřebitelům vyšší úroveň ochrany prostřednictvím přísnějších vnitrostátních ustanovení, než jsou ustanovení této směrnice*“.

Bod 17 odůvodnění směrnice stanoví následující: „*vzhledem k tomu, že pro účely této směrnice může mít seznam ujednání uvedených v příloze pouze příkladnou funkci, a v důsledku co nejméně omezující povahy směrnice může být rozsah těchto ujednání členskými státy v jejich vnitrostátních právních předpisech rozšířen nebo omezen*“.

Článek 8 směrnice stanoví následující: „*Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele*“.

Článek 8a směrnice stanoví následující: „*1. Pokud členský stát přijme ustanovení v souladu s článkem 8, uvědomí o nich i o veškerých následných změnách Komisi, zejména pokud tato ustanovení:*

- *rozšiřují hodnocení nepřiměřenosti na individuálně sjednané [sjednaná] smluvní podmínky [ujednání] nebo na přiměřenost ceny či úhrady, nebo*
- *obsahují seznam smluvních podmínek [ujednání] považovaných za nepřiměřené [zneužívající].*

2. Komise zajistí, aby údaje uvedené v odstavci 1 byly spotřebitelům a obchodníkům snadno přístupné, mimo jiné na vyhrazených internetových stránkách.

3. Komise předá informace uvedené v odstavci 1 ostatním členským státům a Evropskému parlamentu. Komise konzultuje uvedené informace se zúčastněnými stranami.“

Podle čl. 3 odst. 1 směrnice: „1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

Vnitrostátní právo

6 V projednávané věci jsou nejdůležitějším právním základem ustanovení Zakon o varstvu potrošnikov¹ (zákon o ochraně spotřebitele) (ZVPot) a konkrétně čl. 24 odst. 1:

„Smluvní ujednání jsou považována za zneužívající, pokud:

- způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele, nebo
- plnění smlouvy bezdůvodně poškozuje spotřebitele, nebo
- způsobí, že se plnění smlouvy výrazně liší od toho, co spotřebitel rozumně očekával, nebo
- jsou v rozporu se zásadou dobré víry a spravedlnosti.“

Toto ustanovení zůstalo stejné od vstupu ZVPot v platnost. Je pravda, že v době vstupu legislativní změny uvedené v ZVPot-A² v platnost zákonodárce výslovně uvedl, že novela zákona je také odůvodněna provedením směrnice, ale zdůraznil, že se jedná především o změnu „nomotechnické“ povahy. Zákonodárce tedy výše uvedené ustanovení nezměnil a toto ustanovení zůstalo od vstupu ZVPot v platnost beze změny. Přípravný text, který doprovází a vysvětluje důvody této právní úpravy, však s ohledem na výše uvedený článek uvádí následující: „První odstavec výše uvedeného článku zákona uvádí taxativní výčet základních podmínek, které musí být (alternativně!) splněny, aby bylo možné posoudit zneužívající povahu, zatímco třetí odstavec tohoto článku uvádí demonstrativní výčet nejtypičtějších forem zneužívajících smluvních ujednání“³. Toto vysvětlení,

¹ Úřední věstník Republiky Slovinsko č. 20/1998 ze dne 13.3.1998 ve znění pozdějších předpisů, v platnosti od 28.3.1998.

² Úřední věstník Republiky Slovinsko č. 110/2002 ze dne 18.12.2002, v platnosti od 17.1.2003.

³ Zpráva č. 81/02 ze dne 3.9.2002.

i když nevyvolává přímé závazné právní účinky vůči soudům, lze použít jako jednu z přípustných metod výkladu (teleologický výklad).

Výklad SDEU

- 7 Soud druhého stupně nenalezl žádné výslovné rozhodnutí SDEU, které stanoví vztah vyloučení (alternativy) mezi dvěma výše uvedenými podmínkami. Čistě doslovný výklad textu takový význam neodhaluje. V rozsudku ze dne 26. ledna 2017, věc C-421/14, je uvedeno následující: „Je však třeba uvést, že čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 odkazem na pojmy ‚poctivost‘ a ‚významná nerovnováha v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele‘, pouze abstraktně definuje prvky, které dávají smluvnímu ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, zneužívající povahu (rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 67 a citovaná judikatura)“.

Na souvislost mezi oběma podmínkami odkazuje také následující pasáž (ostatně představující obiter dictum) obsažená v rozsudku ze dne 20. července 2017, věc C-186/16: „Pokud jde totiž o otázku, zda takové ujednání, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, způsobuje **v rozporu s požadavkem poctivosti významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran, které vyplývají ze smlouvy, musí vnitrostátní soud ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovým ujednáním souhlasil po předchozím individuálním vyjednávání** (rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, body 68 a 69).“

Výklad ve vnitrostátním právu

- 8 V Republice Slovinsko je hierarchicky nejvyšším soudem Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Nejvyšší soud Republiky Slovinsko). Tento soud vytváří právní standard „ustálené judikatury“, nebo jeho rozhodnutí mají „hodnotu precedentu“, což je velmi přibližuje k formálním pramenům práva.
- 9 Ve vztahu ke sporům, které jsou z hlediska výkladu hmotného práva v podstatě podobné tomuto sporu, Vrhovno sodišče (Nejvyšší soud) uvádí, že hmotněprávními předpoklady zneužívající povahy smluvního ujednání jsou:

„Pouze pokud se ukáže, že banka neposkytla spotřebiteli dostatečné vysvětlení (tj. nesplnila řádně svou povinnost jasnosti), a smluvní ustanovení tak nelze považovat za jasné a srozumitelné, lze posuzovat i zneužívající povahu hlavního předmětu smlouvy. V rámci tohoto posledního posouzení je nutné ověřit především to, zda banka jednala poctivě a zda existuje významná nerovnováha mezi právy a povinnostmi stran“⁴.

⁴ Usnesení Vrhovno sodišče (Nejvyšší soud) II Ips 137/2018, ze dne 25. října 2018, bod 20.

„Vzhledem k tomu, že odpůrkyně jako odborník v bankovním sektoru postupovala při uzavírání sporných smluv v souladu s požadavkem poctivosti, nemůže být dotčené smluvní ujednání týkající se převzetí směnného rizika nezneužívající podle článku 3 směrnice 93/13 ve spojení s článkem 24 ZVPoT“.⁵

Předběžná otázka

- 10 Za okolností projednávané věci je pro účely rozhodnutí podstatná otázka, zda směrnice umožňuje provést do vnitrostátního práva ustanovení čl. 3 odst. 1 způsobem, který vyplývá z výše uvedeného čl. 24 odst. 1 ZVPoT. Ze skutkových okolností totiž vyplývá, že dlužnice převzala veškerá měnová rizika, a to v souladu s článkem 12 smlouvy o úvěru, který zní takto:

„Dlužník bere na vědomí a potvrzuje bance, že nese výhradní a plnou odpovědnost za měnové riziko, které může vzniknout v důsledku kolísání směnného kurzu nebo kolísání referenční úrokové sazby. Dlužník rovněž bere na vědomí, že je vystaven měnovému riziku vyplývajícimu ze změn úrokových sazeb a dalším rizikům v důsledku možných situací na trhu závislých na podmínkách peněžního a měnového trhu, kolísání úrokových sazeb, situace na kapitálovém trhu a dalších faktorů“.

Z dalších okolností, které nebyly zpochybněny, rovněž vyplývá, že se tato rizika naplnila, takže dlužnice byla za účelem splacení úvěru v CHF, jehož protihodnota činila v době uzavření smlouvy o úvěru 89 567,83 eura, ještě povinna zaplatit, ke dni 29. ledna 2018, částku 72 049,58 eura, a to s ohledem na to, že je stále povinna hradit všechny měsíční splátky až do 31. září 2027, a také s ohledem na to, že během tohoto období bylo euro z hlediska pohybu inflace stabilní měnou.

Pokud je tedy možné provést směrnici do vnitrostátního práva tak, že obě podmínky „poctivosti“ a „významné nerovnováhy“ jsou odlišné, navzájem nezávislé, znamená to, že k určení zneužívající povahy smluvního ujednání postačí, aby existovaly rozhodné skutečnosti, které lze přičíst pouze jedné z výše uvedených podmínek. Za okolností projednávané věci by to tedy znamenalo, že soudy nejsou povinny zkoumat, zda odpůrce jednal poctivě, ale postačí souhrn výše uvedených skutkových okolností.

- 11 Výše uvedená ustanovení obsažená ve dvou bodech odůvodnění a v člancích 8 a 8a směrnice umožňují přijmout vnitrostátní právní úpravu zajišťující vyšší úroveň ochrany spotřebitele, ale členské státy jsou povinny oznámit vnitrostátní předpisy, které stanoví přísnější pravidla nebo rozšiřují oblast působnosti vnitrostátních předpisů provádějících směrnici. Z dostupných údajů týkajících se Slovinska však

⁵ Rozsudek Vrhovno sodišče (Nejvyšší soud) II Ips 32/2019 ze dne 23.1.2020, bod 31.

nevyplývá, že by Slovinsko učinilo takové oznámení ve vztahu k podmínkám stanoveným v čl. 3 odst. 1 směrnice⁶.

- 12 Podle výkladu soudu druhého stupně však takové případné neoznámení nemá vliv na platnost vnitrostátních právních předpisů; podstatné je spíše určit, zda směrnice umožňuje, tedy zda je v souladu se zásadou minimální harmonizace a cíli směrnice⁷, skutečnost, že ve vnitrostátním ustanovení je založen vztah vyloučení (alternativy) mezi podmínkami existence zneužívajících smluvních ujednání.
- 13 Soud druhého stupně nenalezl v rozhodnutích SDEU jasný výklad, na jehož základě by bylo možné rozhodnout, zda je použití (výklad) výše uvedeného ustanovení ZVPot v souladu s cíli a účelem směrnice. Další překážku představují rovněž výše uvedená rozhodnutí Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Nejvyšší soud Republiky Slovinsko), která jako právní základ uplatňují, resp. vykládají obě podmínky stanovené v čl. 3 odst. 1 směrnice provázaným (kumulativním) způsobem, což - je-li názor soudu druhého stupně správný - poškozuje spotřebitele, neboť je jim tak poskytována nižší úroveň ochrany, než jakou stanoví vnitrostátní právo. Podle soudu druhého stupně nastala situace, kdy je v důsledku výkladu obecného hierarchicky nadřazeného soudu pro spotřebitele zapojené do sporů, jako je projednáváný spor, obtížné nebo nemožné chránit svá práva uznaná vnitrostátní právní úpravou, která je pro ně příznivější. Takový postup není slučitelný s výkladem SDEU, který sice umožňuje vnitrostátním soudům vyšší instance, aby upřesnily kritéria vymezená SDEU v tomto ohledu, aniž však tyto nejvyšší soudy brání soudům nižších stupňů zajistit spotřebitelům plnou účinnost směrnice a účinný prostředek nápravy k ochraně jejich práv⁸.
- 14 Z těchto důvodů se soud druhého stupně rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru Evropské unie předběžnou otázku. Řízení se přerušuje až do rozhodnutí Soudního dvora.

⁶ Slovinsko: „National law extends the unfairness assessment to contract terms relating to the main subject matter of the contract and to the adequacy of the price or remuneration, regardless of whether such terms are in plain, intelligible language.“; dostupné zde: https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_sl.

⁷ Těmito cíli jsou: zajistit účinnou ochranu spotřebitelů jako obvykle slabší strany před zneužívajícími smluvními ujednáními používanými prodávajícím nebo poskytovatelem, které nebyly individuálně sjednány; přispět k vytvoření vnitřního trhu prostřednictvím minimální harmonizace vnitrostátních pravidel určených k zajištění takové ochrany; obnovit faktickou rovnováhu mezi smluvními stranami; odradit od používání zneužívajících ujednání v budoucnu.

⁸ Case C-18/17, Judgment, 14. March 2019, 64: „Having regard to the above considerations, the answer to the fourth and fifth questions is that Directive 93/13, read in the light of Article 47 of the Charter, does not preclude a supreme court of a Member State from adopting, in the interest of ensuring uniform interpretation of the law, binding decisions concerning the modalities for implementing that directive, in so far as those decisions do not prevent the competent court from ensuring the full effect of the norms laid down in that directive and from offering consumers an effective remedy for the protection of the rights that they can derive therefrom, or from referring a question for a preliminary ruling to the Court in that regard, which it is however for the referring court to determine.“

Maribor, 8. června 2021

(omissis)

PRACOVNÍ DOKUMENT